

T.B.M.M

73-6006

73-12018

TÜPHANESİ

مناسرتی فائز

ترجمہ و توضیح

معارف نظارت جلیبہ سنک ۱۴ صفر ۱۳۱۴ تاریخلی
و ۴ نومرولی رخصتنامه سنی حائزدر

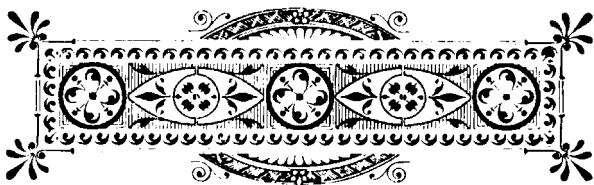

قسطنطنینیه

عام مطبعه سی — احمد احسان وشرکاسی

۱۳۱۳

ترجہ عروض

بر کون فضلاى عصر منك سرفراز و ممتازى
و بلکه جودت ذکا و وفرت دها ایله مراتب علم
و کماله همدوش فخر رازى اولان مادی و معنوی
بر بیوک ذات فضائلماک ساحلخانه لرینه
کتمشیدم .

شرف صحبت فلاتون منقبتلریله شرفیاب اولدیغم
اشاره معروضات آتیه یه دأر مصاحبت ایدلمکده
ایکن اوزان ترکیه یه بر مقدار وقوف عاجزانم
اولدیغنی بیلدکلی جهته ترکی اوزانک ایضاح

و بیانی ضمننده بر عرض و ضجغز یا ز مقلغمی امر و ترغیب
بیوردیلر .

هر شـیـده عـدیم البـضـاءه اولدیغم کـبی
بو بـابـده دخی اـقـتـدار سـز لـغـمی عـرض و ایـما ایتـدمـسه ده
تـکـریر تـشـویق ایـله مـکـمـل اولـمز ایـسه ده بر اسـاس
و ضـع اولـنـمـش اولور بیورد قـلـرینه بـنـاء شوـمـخـتـصـرک
تـحـریرینه خـامـه ران اـبـتـدار اولـدم :

معلومدرکه هر قومك ادبا وشعراسی كندی لسانلرینه
مطابق وادای كلمات و الفاظ مخصوصه لری شیودسنه
موافق اوزان انتخاب ایدرك عروضار تألیف ایشملر
ومنظومه لری اول عروضلر ایله بالموازنه نخیج ایله
سقیملرینه کسب اطلاع ایلمشدر .

مثلا امام خلیل اشعار عربیه یی تتبع ایله اون بش
قدر وزن اصلی بولوب آنلره بحر تسمیه و فن عروضی
اون بش بحر عد ایتدکن صوگره هر بحری عارض
اولان علل وزحافات ایله انواع عدیده یه تقسیم ایدرك
تنویع ایش و ایضاح مرام ایچون اصطلاحات مخصوصه
وضع ایلمشدر .

بعده شعرای ایران دخی بو اصطلاحاتی اساس
طوته رق بعض مرتبه تنقیص وتزید ایله لسان فارسی یه
مخصوص برفن عروض یابدیلر ظاهرده عروض عربی یه
بکزر ایسه ده حقیقته بشقه برعروضدر . اشته بومثللو

سبیلردن طولانی اشعار عربیه ده زحافات زیاده اولوب
بر بیتک ایکی مصرعی آره سنده وزناً اولقدر تفاوت
بولنورکه اوزان فارسیه یه تطبیق اولنه جق اولسه ناموزون
کبی کورینور .

اگرچه ترک شعراسنک متقدمینی منظومه لرینی هب
اوزان ترکیه ده سویلدکلری کورلمکده ایسه ده مؤخرأ
شعرا ی روم اوزان ترکیه یی ترک ایله اوزان فارسیه یه
رغبت ایتمکله شعرلرنده یک چوق الفاظ عربیه و فارسیه
استعمالنه مجبور اولدقلرندن شعرلری ترکیه لکدن چیقوب
بتون بتون اشعار فارسیه عدادینه ملحق اولمشدر .

بونک ایچوندرکه ترک اوزاتی استعمال ایدن بعض
مشایخ و بونارک امثالی ساز شاعرلری بیله بالبداهه
منظومه لر انشاد ایلرکن شعرامزک ال ماهرلری متبحرلری
بالبداهه بریت سویلمکدن عاجز قالورلر .

اگر ترک اوزاتی استعمال ایله او یولده ملکه حاصل
ایدلمش اولسه هر شاعر بالبداهه برغزل بلکه برقصیده
سویلمکه مقتدر اولور .

سلطان عثمان غازی حضرتلری دولت علیه عثمانیه یی
تأسیس ایتدیکی کبی عصر عالیلرنده ودها صوکره لری
ترکه نك قباسی آلنهرق برکوزل لسان عثمانی ظهوره

گلش و آندن بر چوق زمان سوکره ده دک اوزان ترکیه ده
منظومه لر سویلنمشدر .

سلطان مشار الیه حضرتلرینک افکار عالیّه عادلانه
وعلوّه همت سیاسیّه فاروقانه لرینک اراءه سیله برابر لسانک
اصلاحنده صرف مقدور بیورمش اولدقلرینه دلیل
اولوق اوزره سویلنمش اولدقلری منظومه تبرکاً قید
اولندی :

منظومه مذکوره

یکی شهرده بازار یاب	کوکل کرسته سی ایله
هرنه استر ایسه ک واریاب	ظلم ایلمه رنجبر لره
اینه کوله دک هپ واری	اسکی یگی شهر ی باری
بورسه ییده بیق تکرار یاب	قیروب کچوردک کفاری
اسلان اول باقمه کری به	قورد اولوب کل کیر سوری به
دل کجیدینی حصار یاب	چارایدوب های دی جری به
صقار صوی کبی آقمه	ازنیق شهرینه خور باقمه
هر برجنده بر حصار یاب	ازنکمیدی آل باقمه
اوغوز قره خان نسلیسین	عثمان ارطغرل اوغلیسین
استانبولی آل کلزار یاب	حقلک ، کتر قولیسین

آشناغیده عموم اوزان ترکیه نك تقطیع لری کوستر -
 یله جکی کبی اشبو منظومه نك ده هر مصراعی سکز تقطیعده
 اولدینی اشارات مخصوصه سیله ارا نه اولنه جقدر .
 شعرا مز متأخریندن مرحوم عا کف پاشا مرثیه
 یولنده و کیچه جی زاده عزت ملا عاشقانه بر طورده
 . . . . . شرقی و ادیسنده ودها بر ایکی شاعرک
 سویلدکاری برر منظومه لری کوریلوب مذکور منظومه لر
 اون بر تقطیعک رقابه اشاراتی کوستریلان محله ارا نه
 ایدلمشدر .

مغبوط اعصار ماضیه و سر دفتر سلاطین عثمانیه
 اولان عهد معارفوفد حضرت عبدالحمید خان ثانیده
 هر نوع علوم و فنون آن بان سلم فضائلده ترقی نمون
 اولمقده ایکن کوشه عطالته قالمش کندی مالز اولان
 ترکی اوزانی نیچون میدان اتشاره کتورمیه لم کبی
 سوزلرله مشار الیه ایله مداوله افکار و بو سوزلر
 اوزرینه اوزان ترکیه نك مهما امکن بیاننه ابتدار اولندی .

اخطار

معلوم اوله که لسان ترکیک اساسنه و شیوه اصلینه نظرأ احسن و عشق کبی او او حرفیه عطف و معشوقه مهربان کبی همزه ایله اضافت یوقدر اکر چه اسلافدن بعضر شیوه لسان فارسیه تقایداً او او حرفیه عطفی و همزه ایله اضافتی استعمال اتمشیر ایسه ده بونلر اساساً ترکی لسانک مالی دکدر هله صرف ترکیه اوله رق و وار او طار کبی لفظلرده اماله قطعاً جائز دکدر .

اوزان ترکیه دن بعضلری مفاعیلر اوزانندن بعضلرینه مشابته تماس ایدرسه ده شعرای ترک قدماسی مفاعیلره التفات اتمیوب یارمق حسابنی الدن بر اقامشردر .

ورده اوزان ترکیه ده انجق عدد حرکه یه اعتبار اولدیغندن (میل، عشق، جان، زلف، شول، شیر) مثللو کله لر اوچ حرفدن و دوست، پوست کبی دوت حرفدن مرکب ایسه لرده بر حرکه یعنی بر تقطیع ایله مربوط اولدقلرندن بر تقطیع اعتبار اولنور .

و بوده معلوم اوله که یدی واون بر تقطیعده اولان
 وزنلرده سویلنیله جک اشعارک یدی تقطیعده ایسه اول
 جمله سی درت نانیسی اوج وکذا اون بر تقطیعده ایسه
 جمله اولیسی آلتی نانیسی بش اولمق لازم کاور. بناء علیه
 یدی واون بر تقطیعده اولان ایکی وزن دیکر لرندن دها
 خوش آینه و سلیس اولدقلرندن سویلنلان منظومه لر
 انک زیاده مذکور وزنلرده سویلنلمشدر .

اوزانك اشارات تقطیعی

شیخ مصری بازی

عدد ۷

جان ینه بلب اولدی * خار آچیلوب کل اولدی
کوز قولاق اولدی هریر * هرنه که وار اول اولدی

تقطیعی

جان ی نه بل بل اول دی
۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱

عاشق یونس

عدد ۷

قلبدن بیوک طاغ اولمز * اول الله طویلمز
اون سکز بیگ علمی * کوردم برطاغ ایچنده

وله

عدد ۷

ات دری به بورندم * ساگه کلدم کورندم
سنی قورقسین دیو * یونس دیو بلندم

درویش همت

عدد ۷

دوشدم ینه بردرده * کوکلم نیچون اینکلسین
 قرازم یوق بریرده * کوکلم نیچون اینکلسین

غازی سلطان عثمان خان حضرتلری

عدد ۸

کوکل کرسته سی ایله * یکیشهرده بازار یاب
 ظلم ایلمه رنجبرلره * هر نه استرایسه ک وار یاب

تقطیعی

کوکل ک رس ته سی ای له
 ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸

شیخ مصری نیازی

عدد ۸

نیازی به نصیب اولسه * واروب مقصودینی بولسه
 صفا هم ذوقیه طولسه * نه کوزلدر نه کوزلدر

درویش همت

عدد ۸

درویش همت ایدر باری ❁ بن ده بوله ایدم یاری
دل ملکنتک شهر یاری ❁ کوکک سندن درمان استر

عاشق عمر

عدد ۸

عمر ایدر کلدی ایسه ❁ حق مرامک ویردی ایسه
فرهاد قیادلدی ایسه ❁ بن قویام طانغی طاغ اوزره

شیخ مصری نیازی

عدد ۱۰

چون سکا کوککم مبتلا دوشدی
درد و غم بگا آشنا دوشدی
زهد و تقوایه یار ایدم اول
عشق ایله بندن هب جدا دوشدی

تقطیعی

چون س کا کوک کم مب ت لا دوش دی
۱۰ ۹ ۸ ۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱

عاشق یونس

عدد ۱۰

آرمه بی سندن یارادن ❀ دوشوب اولورم بن بویارادن
اولدیکم ایچون غمی چکرم ❀ آلور جانمی برکون یارادن

درویش همت

عدد ۱۰

وقت سحرده آچیلور پرده ❀ دوشدیکم یرده احسان سنگدر
دوشمشم قالدیر منتم بودر ❀ آغلام کولدر احسان سنگدر

ایرف اوغلی رومی

عدد ۱۱

دوشه لیدن عشقک جانم ایلنه ❀ بی دوشردی خلقک دیلنه
آقندی چشممدن قانلی باشلری ❀ آقان یاشم دیله مزیم سیلنه

تقطیعی

دوشه لی دن عشقک جانم ای ل نه
۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱

مرحوم عاكف پاشا

عدد ۱۱

طفل ناز نيم او تمام سنى
آيلر كونلر دكل كچسه ده ييللر
تلخكام ايلدى فراقك بنى
چيقارمى خاطر دن او طاتلى ديبلر

قىيله مز ايكن او يمكه تنك
شمدى نه حالده در نازك بدنك
اكدجه كلشنده غنجه دهنك
يانسين اهم ايله كل اولسين كللر

تغيرلر كلوب جسم ثمينه
دوكلدىمى سياه ابرو جينه
صيرمه صاچلر دوكلدىمى زمينه
طاغلدىمى قوقلادىغم سنبلر

فلنك كينه سى يرين بولدىمى
كل يناغك كوزل رنكى صولدىمى
عجبا چوريدى طپراق اولدىمى
اوپوب او قشادىغم او پاموق اللر

کیجہ جی زادہ مر، حوم عزت ملا

عدد ۱۱

زلفکده در بنم بخت سیاهم
 سنده قالدی کیجہ کوندوز نکاهم
 ایچیدرمش سنی مکر نکاهم
 سنی سودم اودر بنم کناهم

عشقی صقلم کوکلده نہان
 کیزلیجہ کیزلیجہ آغلم ہان
 ایل کبی جفادن ایللم فغان
 سنی سودم اودر بنم کناهم

مبتلایم سنک الا کوزینہ
 بقار بقار آہ ایدرم یوزیکہ
 اکلام اویمشسک ایللرسوزینہ
 سنی سودم اودر بنم کناهم

زلفک کبی آچام سکا خیالم
 سنک بوینگہ در جلہ وبالم
 بن بیلورم کناهمی آظالم
 سنی سودم اودر بنم کناهم

.....

متوفی زیور پاشا زاده بهاء الدین بك افندی

عدد ۱۱

هوس ایتدی کوکل عشقه سودایه
دوشمکی استدی درده بلایه
طیانیرم صاندی جوره جفایه
بر قومرال صاچلینک اسیری اولدی

و

کوکل کندک اورمه کل طاشدن ضاشه
کوزم سنده بولانمه قانلی یاشه
چاره نه کنجلیکده طالعسز باشه
بو دخی قدرمش یرینی بولدی

~~~~~

سابق قونیه مکتوبیحیسی ناظم بك افندی

عدد ۱۱

بویوصمه بق کیدر بوچاغ دکیشر
کون کلیر سگماده بقسان بولنمز
کل رخلرک صولار قدک بوکیایر
سوزیگه اینسانان اویان بولنمز

حسنکه پرده هرم چکيلير
 آتش عشقکه يانان بولنمز
 حسنک فنا بولور آنک کسيلير
 بوکنجلك هر زمان اينان بولنمز

قائلی مجهول

عدد ۱۱

دوستلر کیم کورمشدر عجب بویه یار
 کولسه اینجیر کولسه اینجیر
 آغلادر کوزلرم قانلره بویار
 سیلسم اینجیر سیلسم اینجیر

۵۵

هرنه سویلر ایسه چلمجه سویلر
 یاره لر سینه می دلجه سویلر
 بوسوزی بیل دیو بیلجه سویلر
 بیلسم اینجیر بیلسم اینجیر

۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰

قائلی مجهول

عدد ۱۱

شو قارشیکی طاغده بر قوزو ملر
 قوزونک فریادی باغری می دلر

اشندن ايريلان بويله مي آغلر
كل قوزم اغلمه واز كچ اشكدن

قائلي مجهول

عدد ۱۱

ايكي طورنام كلير آلي قاره لي
برين شاهين اورمش بري ياره لي
صورك او كوزلك اصلي نره لي
قطار قطار اولمش كلير طورنالر

عدد ۱۳

اقشام اولور كونش كيدر شمدي بورادن
غريب غريب قوال چالار چوبان دره دن

اق شام او نور كو نش كي در شم دي بو را دن
۱۳ ۱۲ ۱۱ ۱۰ ۹ ۸ ۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱

بك كورپه سين اسركه سين سني يرادن
كيسورويه قورد قابمسين كل قوزو جامم

۵

چونکه قول ایلدی مولام سکا اوزیمی
 باصدیفک یرلره سورسهم یوزیمی
 اویمه اغیار قندینه دگله سوزیمی
 کیرسورویه قورد قامسین کل قوزو جانم

قائلی مجهول

عدد ۱۵

دون کیجه یار خانهنده یاصدیجانم طاش ایدی
 التم طوپراق اوستم ییراق ینه کوکلم خوش ایدی
 ایل بنی یالکز صانوردی یار بکا یولداش ایدی
 غیریلره کوکل ویرم سن نهمین بن سنک

دون کی جه یار خانه سن ده یاس دی جا غم طاش
 ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳
 ای دی
 ۱۵ ۱۴

خاتمه

معلومدرکه اوزان محرریه پارمق وزنی تسمیه
 اولمشدره بناءً علیه تقطیعلمینک یعنی حرکه قاطعهک
 سهولته بیلنمسیچون مضبوط نطقلرک مصراع اوللری

فرد فرد تقطیع ایدیله رنك زیر لرینه رقم ایله اشارت
 اولمقله دیگر مصراعلرده اكا کوره تطبیق اولنور .
 ارباب همتدن هر کیم که اوزان محرره دن بشقه وزنلرده
 بر منظومه بولورده علاوه بیورسه منتداری اولمش
 اولورم .

فخر اوزراوشیخ الادب ادولتلو
جودت پاشا حضر تفرینک تقریض عالیلریدر

بیانه حاجت یوقدرکه موزون سوز سویلمکه و دیکلمکه
انسانده بر میل طبعی واردر . اوزان السنه ایسه بر برینه
اویماز هر لسانک وزنی کندی سجه و شیوه سنه کوره در
اشعار عربیه و فارسیه ده سکون و حرکه جه توازن
آرانور و حرف مد بر حرف ساکن اعتبار اولنور
مع هذا ایکسینک و زنلری بر برینه موافق دکلدرد
فارسینک فن عروضی اصطلاحات عربیه اوزره
تدوین اولنمش ایسه ده حقیقت حالده فن عروض عربیدن
بشقه جه بر فن مستقلدر .

اما اصل لسان ترکیده | مد | یوقدر حرف مد
اولان [الف] [یا] [واو] علامت حرکه اوله رق
قوللانیلور و زنلرنده دخی ساکنه اعتبار اولنیوب آنجق
حرکه صایسنه اعتبار اولنور

مؤسس دولت عثمانیه اولان سسلطان عثمان غازی
حضرتلری عصرنده ترکیه نك قباسی آلمش وپیدا اولان
لسان عذب البیان عثمانینك اشعارنده ابتدالری اوزان ترکیه
استعمال اولمش ایدی

حتی عثمان غازی حضرتلرینك وزن ترکی اوزره
کندی علو افکارینی متضمن برکوزل منظومه سی واردرکه
مؤلفک شواهدندن بری اودر

متأخرین ادبای عثمانیه ایسه اوزان فارسیه یه اعتبار
والفاظ عربیه وفارسیه یی اوقدر کثرت اوزره استعمال
ایتمشلردرکه اشعار عثمانیه بتون بتون اشعار فارسیه طرزینه
دوکلشدر

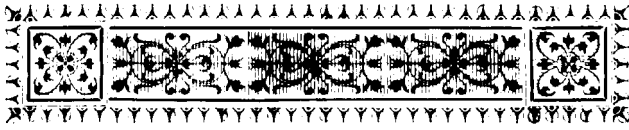
دها صوکره لری بعض شعرای روم اوزان ترکیه
اوزره اشعار سویلمشله ایسه ده آنلردن بک آز اشعار
قالمشدر

بوکره عصر رمز ارباب معارفنك ممتاز وسر بلندی
عطوفتلو فائق بک افندی حضرتلری اشعار ترکیه یی
تتبع واوزان مستهمله یی شواهدیله برابر جمع ایدرک
بورساله لطائف اسالیه یی تألیف ایله انجمن ادبای عصره
اهدا ایتمشدر

من الشکر والتقریر من الله الاجر والتمویض

احمد جودت

صدور عظام فضائل آسامدن وقعه نويس سماحتاو
احمد لطفی افندی حضر تلرینک تقریض عالیریدر

مستغنی بیاندزکه هر لسانک کندینه مخصوص بر اداسی
و حروف و کلماتک بشقه بشقه صداسی واردر. بناءً عالیه
افاده مرام کافه ملل واقوامده نظم و نثردن عبارت ایکی
اساس اوزرینه قائم و بونلرک وضع عنصریلری اوزره
استعمال و محافظه سی سببیه ملیت شعب و قبائل باقی
ودائمدر

بناءً عالیه هر قوم کندی لسانلرینک محافظه سی
اغورنده (سلامة الانسان فی حفظ اللسان) دستورندن
بطریق الاشاره مستفاد اولان معنای اعجاز نمایه امتتالاً
قوانین لسانیه ترتیب و تنظیمنه اهتمام ایدرک عنصر
اصلیلری اوزره جریان ایدن مجاری لسان مادرزاده
رعایتله آزاده اولمشلردر

لسانمکزک شیوه و اداسنده سلائق حسنه و طبایع
مستحسنة اخابنه کوره پارمق حسابیه یعنی تقطیع

حرکات اوزره سویلنلان اشعار ترکیه نك سنجیده میزان
 بیان قلمسنه دائر ادبای وقتک سربلندی و علم و عرفانده
 نانی کمال حنندی اولان عطفوتلو فائق بک افندی
 حضرتلرینک جمع و تحریرینه همت ایلدیکی اشبو قسطاس
 قوی اساس لسانمزک اذ کوزل قسمی اولان منظوماتنه
 اطلاع قضیه سنه تماس ایتشددر او اثر معتبر ایله لسانمزک
 نقاط اصلیه سنده رونمای صدغه دهان بیان اولان درر
 الفاظک کیفیت صنایع انسلاکیه سنه وقوف ایچون عیاری
 صحیح بر میزان بدیع و فصیحدر

مستورده پرده حجاب اولان چهره زیبای عروض
 لهجه آبیاری تعالیم فن عروض ترکی ایله برهجه اولمسی
 حقنده ادیب مشار الیهک احضار ایلدیکی جواهر جهاز
 خدمت شایان تقدیر بیوک برهتدر . لله دره وزاد فخره

فرشته الفقیر الی ربه الغنی

وقعه نویس احمد لطفی

